

خانه کتاب برگزینی کند
به مناسبت سی امین سالگرد پیروزی انقلاب اسلامی
مجموعه مقالات همایش تاریخ نگاری انقلاب اسلامی

انقلاب اسلامی
تاریخ نگاری

چکیده مقالات همایش

«تاریخ نگاری انقلاب اسلامی»

تهران - ۶ و ۷ اردیبهشت ماه ۱۳۸۸
حوزه هنری سازمان تبلیغات اسلامی - تالار سوره

با تشکر از اعضای ستاد اجرایی همایش و همه‌ی کارکنان بخش‌های انتشارات، اداری، پشتیبانی، مالی، روابط عمومی و دبیرخانه‌ی مؤسسه‌ی خانه کتاب

- ۷..... آسیب‌شناسی تاریخ‌نگاری انقلاب اسلامی / علی ططری و فاطمه ترکچی
- ۷..... آسیب‌شناسی تاریخ‌نگاری شفاهی در ایران / رسول صابر دمیرچی
- ۸..... الواح بهشتی / مهندس محمدمهدی رادمند
- ۸..... «امام خمینی (ره)» در دائره المعارف‌ها / دکتر رشید جعفرپور
- ۹..... امام خمینی (ره) و دانش تاریخ / دکتر حسن حضرتی
- ۹..... انقلاب اسلامی آغازگر رویکردی جدید در تاریخ‌نگاری ایران / حجت زرین‌زاد
- ۱۰..... اهمیت نقش زنان در شکل‌گیری انقلاب اسلامی و نحوه‌ی ثبت آن در تاریخ / شکوه‌السادات سمعی .
- ۱۰..... بررسی اندیشه‌های تاریخی امام خمینی (ره) در وصیت‌نامه سیاسی - الهی ایشان / سیدباقر آقایی
- ۱۱..... بررسی پایان‌نامه‌های انقلاب اسلامی / بهاره داداشی
- ۱۲..... بررسی مجموعه‌ای از اسناد انقلاب اسلامی آرشیو اسناد آستان قدس رضوی / حمیده شهیدی
- ۱۲..... بینش تاریخی امام خمینی (ره) / سیداحمد محمودزاده
- ۱۲..... بینش تاریخی امام خمینی (ره) / دکتر محمدعلی علیپور
- ۱۳..... پویش و انتقال قدرت در انقلاب / دکتر هادی نخعی
- ۱۴..... تاریخ در اندیشه امام خمینی / اصغر زارع کهنموئی
- ۱۵..... تاریخ شفاهی انقلاب اسلامی فرصت‌های از دست رفته / رضا حاجی‌آبادی
- ۱۵..... تاریخ شفاهی بازنگری قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران / محسن خلیلی
- ۱۶..... تاریخ‌نگاری اقتصادی با تکیه بر عقب‌ماندگی / دکتر مرتضی دهقان‌نژاد
- ۱۷..... تاریخ‌نگاری انقلاب در پرتو رویکردها و روش‌های نوین تاریخ‌نگاری / دکتر سلیمان حیدری
- ۱۷..... تاریخ‌نگاری انقلاب اسلامی در قالب روزشمارنویسی / ایمان حسین قزل‌ایاق
- ۱۸..... تاریخ‌نگاری انقلاب اسلامی ومیشل فوکو / دکتر علی‌اکبر کججاف
- ۱۹..... تاریخ‌نگاری جنبش اسلامی دانشجویی / محمد طاهری خسروشاهی
- ۲۰..... تاریخ‌نگاری جنگ ایران و عراق: رویکردها و روش‌ها / محمد درودیان

تاریخ شفاهی انقلاب اسلامی فرصت‌های از دست رفته

• رضا حاجی ابادی

تاریخ شفاهی یکی از قدیمی‌ترین شیوه‌های ثبت تاریخ و پژوهش تاریخی است. پس از پیروزی انقلاب اسلامی و با احساس ضرورت بررسی ریشه‌های انقلاب و پیامدهای آن، اهمیت ابزار تاریخ شفاهی برای ثبت و تسطیح این ریشه‌ها بیش از پیش نمود پیدا کرد. این امر سبب شد واحد تاریخ شفاهی مراکز ملی حوزوی هنری سازمان تبلیغات اسلامی، سازمان اسناد و کتابخانه ملی ایران، بنیاد تاریخ انقلاب اسلامی، مرکز اسناد انقلاب اسلامی و نیز گروه تاریخ شفاهی مؤسسه مطالعات تاریخ معاصر، و... در ایران و مراکز نیز در خارج از کشور تأسیس گردد.

با نگاهی به تاریخ تأسیس مراکز داخلی، تأخیر در راه‌اندازی آن‌ها پس از پیروزی انقلاب مشاهد می‌شود. این امر خودبه‌خود سبب شده تعداد عناوین آماده انتشار این واحدها در قیاس با مراکز مشابه خارج از کشور ناچیز به نظر آید. بر اساس اطلاعات و مدارک موجود، واحد تاریخ شفاهی مرکز اسناد انقلاب اسلامی در سال ۱۳۶۷، واحد تاریخ شفاهی دفتر ادبیات انقلاب اسلامی حوزوی هنری در سال ۱۳۷۲ و سرانجام بخش تاریخ شفاهی مؤسسه‌ی مطالعات تاریخ معاصر در سال ۱۳۶۵ تأسیس شده است.

مؤسست و مراکز تاریخ شفاهی خارج کشور تا پیش از دست ندادن برای مثال دانشگاه هاروارد پیروزی تاریخ شفاهی انقلاب را به عنوان اولین طرح تاریخ شفاهی ایران به مدت ۶ سال از سال ۱۳۶۰ تا ۱۳۶۶ سمسری به مدیریت حبیب‌الله لاجوردی به اجرا درآورد. «انجمن مطالعات تاریخ شفاهی ایران» نیز از سال ۱۳۷۹ به مدیریت حمید احمدی در برلین آغاز به کار کرد.

در این مقاله، ضمن اشتیاق با مراکز داخلی و خارجی تاریخ شفاهی انقلاب اسلامی ایران، به برخی دست‌آوردهای این مراکز هم‌نیم‌گاهی خواهیم دست.

تاریخ شفاهی بازنگری قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران

• محسن خلیلی

استادیار علوم سیاسی دانشگاه فردوسی مشهد

قانون اساسی ایران که در اذرماه سال ۱۳۵۸ پس به همه بررسی ملت گذاشته و تصویب شده، در سال ۱۳۶۸ ش مورد بازنگری چند زمینه‌ای قرار گرفت. تنمیه، الحاق و اصلاحاتی که در متن قانون اساسی صورت پذیرفت منتهی بر سه نوع بایستگی بسینی، بایستگی همزمانی، و بایستگی بسینی بود. در پژوهش‌های تاریخی، نمی‌توان تنها به نقل روایات اکتفا نمود، بلکه می‌بایست پیام، مین و زمینه روایات را نیز تسطیح کرد. در پی تسطیح به جری‌های هم‌پیوند با وقوع یک رویداد، می‌بایست دلیل هستیم؛ اما در پی حوی دلیل مناسب، هرکس نا توجه به حینه‌ی علاقه و سابقه نظر، شیوه‌ی بازنگری می‌کند. هنگامی که از راهرو بررسی و تسطیح‌های دوجانبه و

فراوان، به ذخیره‌سازی، یادآوری، بازآفرینی و بازفهمی رویدادهایی که پیشاپیش رخ داده‌اند، دست می‌زنیم؛ وارد قلمرو تاریخ شفاهی شده‌ایم. نکته مهم آن است که بازآفرینی، بازنمایی و بازسازی رویداد تاریخی و بهره‌گیری از آنچه که در موقعیت‌های پیشین، رخ می‌داده؛ مهم‌تر از بنیان خود واقعه است. نگارنده، در این مقاله می‌خواهد از غفلتی مهم که تاکنون رخ داده و به هر دلیل کمتر کسی در اندیشه آن بوده است، شکوه کند و مقاله خود را بر حول محور اهمیت «تاریخ شفاهی بازنگری قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران»، به نگارش درآورد. آنچه که امروزه به عنوان مواضع اختلاف انگیز در زمینه‌های گوناگون قانون اساسی محسوب می‌گردد، به زمینه‌ای تاریخی بازگشت می‌کند که پیشاپیش رخ داده و متن قانون اساسی در آن، مورد تجدیدنظر قرار گرفته است. نگارنده با جداسازی مفهومی سه مقوله خاطره، روایت و حکایت، بر این باور است که می‌بایست برپایه متن مذاکرات شورای بازنگری قانون اساسی و با طرح پرسش‌های گوناگون، به چیستی، چگونگی و جزای بازنگری قانون اساسی ایران در سال ۱۳۶۸ ش پرداخت.

واژگان کلیدی: تاریخ‌نگاری انقلاب اسلامی، قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، تاریخ شفاهی، شورای بازنگری قانون اساسی، خاطره، روایت، حکایت.

تاریخ‌نگاری اقتصادی با تکیه بر عقب ماندگی

• دکتر مرتضی دهقان نژاد

اسنادیاری گروه تاریخ دانشگاه اصفهان

از مهمترین اتفاقاتی که در دویست سال پیش در ایران اتفاق افتاد، شکست نظامی ایرانیان از روس‌ها می‌باشد. به ویژه تحمیل قرار داد ترکمانچای و ضمیمه اقتصادی آن که حقوق خاصی را برای دولت پیروز در بر داشت (و بعداً به دولت‌های دیگر نیز داده شد) موجب گردید توجه بسیاری از ایرانیان به مقولات اقتصادی نیز جلب شده و چهره شفاف استثمار را در امتیازنامه‌های متعددی که به‌صورت مستمر به ایرانیان تحمیل می‌کردند ملاحظه کنند. پس از آن بود که متوجه نگرش تازه اروپاییان به جهان که بر محور منافع اقتصادی دور می زد شدند. نظریه‌ای که مرکانتیلیست‌ها بر طبل آن می‌کوفتند و به اسم تجارت آزاد دروازه‌های کشورها را یکی پس از دیگری به روی خود می‌گشودند. در این میان تاریخ نگار هوشمند متوجه می شد که علل بسیاری از جنگ‌ها در واقع چیزی جز انگیزه‌های اقتصادی نیست، به همین دلیل و با چنین نگرشی نوعی تاریخ‌نگاری اقتصادی (در ایران) شکل گرفت که گرچه به دلایل متعدد نتوانست رشد پیدا کند ولی به هر حال سعی کرد این مطلب را که منافع اقتصادی حد اقل پس از رنساس، برای اروپائیان در اولویت قرار دارد را به خوبی روشن کند و تاثیر آن را بر تحولات داخلی کشورهای ضعیف (به لحاظ اقتصادی) بسنجد. این نوع تاریخ‌نگاری که به تفسیری اقتصادی از تاریخ دست می زد بعدها خود را در آثار تاریخ نگاران مارکسیست به خوبی نشان داد. ولی تاریخ‌نگاران غیر مارکسیست نیز بودند که به بهانه عقب ماندگی به تحلیل اقتصادی تاریخ پرداخته و انگیزه‌های اقتصادی را به عنوان یکی از تاثیر گذارترین عوامل در توسعه نیافتگی و عقب ماندگی به شمار آوردند. نگارش چنین کتاب‌هایی